

Nood aan indicatoren om de studievoortgangsmaatregelen in hoger onderwijs te monitoren

Advies n.a.v. het decreet van 15 juli 2022 over de instroom en het optimaliseren van de studie-efficiëntie in het hoger onderwijs

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Raad Hoger Onderwijs op 9 mei 2023 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: Werkgroep indicatoren studievoortgang hoger onderwijs op 16 februari 2023 en 23 maart 2023 onder voorzitterschap van Veerle Hendrickx

Dossierbeheerder: Tine Degrande

Inhoud

1	Situering.....	2
2	Doel van dit advies.....	2
3	Nood aan indicatoren.....	3
3.1	Passen studenten hun studiegedrag aan?.....	3
3.2	Is heroriëntatie succesvol?.....	4
3.3	Behalen studenten hun diploma op tijd?.....	5
3.4	Verlaat een kleiner aandeel studenten het hoger onderwijs zonder diploma?.....	6
3.5	Hoe selectief is de drempel die werd ingevoerd door het decreet?.....	6
4	Nood aan data over doelgroepen.....	7
5	Nood aan interpretatie.....	7

1 Situering

Er zal heel wat wijzigen voor studenten op vlak van studievoortgang, zodra het decreet van 15 juli 2022 over de instroom en het optimaliseren van de studie-efficiëntie in het hoger onderwijs en overige organisatorische aspecten van het hoger onderwijs in werking treedt.

Bij het voorontwerp van dat decreet heeft de Vlor meermaals advies uitgebracht.¹ We hebben toen al benadrukt dat het belangrijk is om, in samenspraak met alle onderwijspartners, te monitoren welke impact de maatregelen uit het nieuwe decreet hebben. Zo kunnen we opvolgen of er geen ongewenste effecten optreden.

Intussen heeft de decreetgever bevestigd dat het de bedoeling is om de impact van de maatregelen uit dat decreet te monitoren. Die monitoring is gepland vijf jaar na de inwerkingtreding van het decreet.

2 Doel van dit advies

Ondanks de intentie om te monitoren blijft het nog onduidelijk wat er precies gemonitord zal worden. De raad wil daarom proactief nadenken over de indicatoren die nodig zijn om de geplande evaluatie te kunnen uitvoeren: *Wat moet er volgens de Vlor gemonitord worden op Vlaams niveau, om er zicht op te krijgen of het decreet zijn doel bereikt?* Dit Vlor-advies spitst zich toe op de monitoring van de maatregelen uit het decreet die gericht zijn op de studievoortgang en dus de doorstroom in het hoger onderwijs.

Voor de graduaatsopleidingen blijven de bestaande studievoortgangsmaatregelen grotendeels behouden, vandaar dat we ons in dit advies in eerste instantie richten op de studievoortgangsmaatregelen voor studenten in een initiële bacheloropleiding. Die maatregelen nemen dan ook een centrale plaats in, in het decreet. Dat neemt niet weg dat de Vlor de verdere uitbouw van de graduaatsopleidingen in het hoger onderwijs ondersteunt.

Uiteraard moet ook de impact van de decretale maatregelen rond de instroom in het hoger onderwijs gemonitord worden, met name de starttoets met verplichte remediëring en de uitbreiding van het toelatingsexamen naar de opleiding diergeneeskunde. De Vlor is bezorgd dat de combinatie van die verschillende maatregelen de drempel om in te stromen in het hoger onderwijs verhoogt.² Toch nemen we geen indicatoren met betrekking tot de instroom mee in dit advies, want verschillende factoren kunnen de instroom beïnvloeden, zoals de hervorming van het secundair onderwijs, de verdere uitbouw van de graduaatsopleidingen, enzovoort. Evoluties in instroomcijfers zijn dus zeer moeilijk te interpreteren. Het is wel interessant om het mogelijke drempelverhogende effect van elk van die verschillende instroommaatregelen uit het decreet te monitoren. Dat gebeurt best binnen de Vlaamse Interuniversitaire Raad en de Vlaamse Hogescholenraad: deze koepelorganisaties zijn best geplaatst om ook de monitoring ervan op zich te nemen. De Vlor vraagt de koepelorganisaties wel om hierover publiekelijk te rapporteren.

¹ Vlor, Raad Hoger Onderwijs. [Instroom en optimalisatie van studie-efficiëntie in hoger onderwijs](#), 15 februari 2022; Vlor, Raad Hoger Onderwijs. [Instroom en studie-efficiëntie in het hoger onderwijs: blijvende fundamentele bezorgheden](#), 28 april 2022

² Ibidem

De monitoring waarop dit advies zich richt, gebeurt op Vlaams niveau. Het spreekt voor zich dat de impact van het decreet daarnaast ook op instellingsniveau moet worden opgevolgd, zelfs al voor het evaluatiemoment vijf jaar na de invoering. De Vlor heeft er vertrouwen in dat alle hogeronderwijsinstellingen deze monitoring op zich zullen nemen op basis van gegevens per instelling. De lijst met indicatoren zoals hier in kaart gebracht, kan een leidraad zijn. De monitoring van de impact op specifieke doelgroepen is daarbij ook van cruciaal belang.

3 Nood aan indicatoren

Om de monitoring op Vlaams niveau te kunnen uitvoeren, is er nood aan indicatoren:

- ...die beschikbaar zijn over een langere tijdsspanne
Om de impact van studievoortgangmaatregelen te kunnen becijferen, hebben we nood aan data die enkele jaren teruggaan, zodat we gegevens kunnen vergelijken tussen de periode voor en na de invoering van het decreet. De cijfers tijdens de covid-jaren geven wellicht een vertekend beeld, vandaar dat we best verder terugkijken, tot voor de pandemie. De jaren 2015 tot 2020 lijken bijgevolg de meest relevante referentieperiode.
- ...die instellingsoverschrijdend zijn
Om de data op Vlaams niveau te kunnen opvolgen, moeten ze op dezelfde manier kunnen worden gemonitord in verschillende hogeronderwijsinstellingen.
- ...waarvoor er maximaal van beschikbare data gebruik wordt gemaakt
Als er voor bepaalde indicatoren al data op Vlaams niveau beschikbaar zijn in de Databank Hoger Onderwijs, is het aangewezen om die maximaal te gebruiken in plaats van nieuwe dataverzamelingen op te starten. Voor andere indicatoren is dat niet mogelijk, omdat die pas relevant zijn geworden sinds de invoering van het decreet. Dit is bijvoorbeeld het geval voor data over modeltrajecten en drempelbeslissingen.³

Hieronder schuift de Vlor vijf concrete indicatoren naar voren die moeten worden opgevolgd. Die indicatoren worden vermeld in de volgorde van het studietraject van studenten.

Ondanks het belang van indicatoren, willen we er toch voor waarschuwen om te snelle en ondoordachte conclusies te trekken op basis van de monitoring. De beschikbare data over de indicatoren moeten altijd worden bekeken in de context van een veranderende samenleving en een gewijzigd instellingsbeleid, en moeten omzichtig geïnterpreteerd worden (zie 5.).

3.1 Passen studenten hun studiegedrag aan?

Waarom? De verbetering van het studierendement is een belangrijke doelstelling van het decreet. Als studenten hun studiegedrag aanpassen (onder andere door het vooruitzicht van de drempel twee jaar na de eerste inschrijving in een bepaalde initiële bacheloropleiding⁴) dan verwacht de Vlor een positief effect op het studierendement sinds de invoering van het decreet.

³ Het decreet bepaalt dat studenten hun opleiding niet kunnen verderzetten als ze voor bepaalde opleidingsonderdelen geen creditbewijs of deliberatiecijfer hebben verworven binnen de twee jaar na de eerste inschrijving in een initiële bacheloropleiding (zie Codex Hoger Onderwijs Art. II.246. § 3). In wat volgt, wordt hiernaar verwezen met de term drempel. Enkel indien studenten overmacht of bijzondere individuele omstandigheden kunnen aantonen, kan een instelling afwijken van die harde weigering (zie Codex Hoger Onderwijs Art. II.246. § 6). Of een student de drempel haalt, niet haalt, of haalt mits bijzondere individuele omstandigheden, wordt de drempelbeslissing genoemd.

⁴ Ibidem

Hoe? De Vlor vraagt om het studierendement te bekijken na de eerste en tweede inschrijving in de initiële bacheloropleiding, d.w.z. (1) het aantal behaalde ten opzichte van het aantal opgenomen studiepunten en (2) het aantal behaalde én getolereerde/gedelibereerde ten opzichte van het aantal opgenomen studiepunten. Deze indicator focust op de studenten die nog niet geheroriënteerd zijn (zie 3.2 voor wie wel al een heroriëntatie achter de rug heeft).

De zuiverste manier om deze indicator te operationaliseren, is door het aantal behaalde studiepunten af te zetten ten opzichte van het aantal opgenomen studiepunten.⁵ Heel wat hogeronderwijsinstellingen passen echter hun deliberatiebeleid aan naar aanleiding van de invoering van het decreet. Dat gewijzigd beleid kan een impact hebben op de verwachtingen en het gedrag van studenten en docenten. Daardoor is het aantal behaalde studiepunten voor het decreet niet zonder meer vergelijkbaar met het aantal behaalde studiepunten erna. Vandaar dat de Vlor vraagt om niet enkel het aantal behaalde, maar ook het aantal behaalde en getolereerde/gedelibereerde studiepunten⁶ (telkens ten opzichte van het aantal opgenomen studiepunten) op te volgen. Zo kunnen mogelijke wijzigingen in het deliberatiebeleid worden meegenomen in deze indicator.

Net doordat het voor de Vlor cruciaal is dat deze indicator wordt vergeleken tussen de periode voor de invoering van het decreet en erna, wordt er in de operationalisering geen rekening mee gehouden of studenten al dan niet een modeltraject volgen. Die informatie is immers enkel beschikbaar sinds de invoering van het decreet. Bovendien is het de bedoeling om bij deze indicator het studierendement op te volgen, los van de studieduur⁷.

3.2 Is heroriëntatie succesvol?

Waarom? Een snelle en effectieve heroriëntering is een belangrijke doelstelling van het decreet. Daarom vindt de Vlor het belangrijk om niet enkel het studierendement na de eerste en tweede inschrijving in een initiële bacheloropleiding te monitoren (zie 3.1), maar ook om het studierendement op te volgen na heroriëntatie vanuit een initiële bacheloropleiding.

Hoe? De Vlor vraagt om het studierendement na de eerste en tweede inschrijving volgend op heroriëntatie vanuit een initiële bacheloropleiding te bekijken, d.w.z. (1) het aantal behaalde ten opzichte van het aantal opgenomen studiepunten en (2) het aantal behaalde én getolereerde/gedelibereerde ten opzichte van het aantal opgenomen studiepunten.

Onder heroriëntatie vanuit een initiële bacheloropleiding valt voor de Vlor elke inschrijving in een volgende opleiding zonder dat er een diploma was verworven in de initiële bacheloropleiding en zonder dat er nog een geldige inschrijving in die opleiding is. Hieruit volgt dat heroriëntatie vanuit een initiële bacheloropleiding:

⁵ Wanneer studenten zich tijdig uitschrijven voor een opleidingsonderdeel, kunnen ze hun studiepunten voor het leerkrediet terugkrijgen. In dat geval worden die studiepunten niet beschouwd als opgenomen studiepunten. Het aantal opgenomen studiepunten omvat dus zowel de studiepunten van opleidingsonderdelen die studenten hebben opgenomen als de studiepunten van opleidingsonderdelen waarvoor studenten zich hebben uitgeschreven maar toch hun studiepunten niet hebben teruggekregen.

⁶ Een tolerantie en een deliberatie hebben volgens de Codex Hoger Onderwijs een andere betekenis: Bij een deliberatie beslist een examencommissie dat een opleidingsonderdeel waarvoor studenten geen creditbewijs hebben verworven, niet moet hernomen worden (Art. I.3. §19°), terwijl een student dit zelf beslist via een tolerantie (Art. I.3. 70°/1). Voor de operationalisering van deze indicator vindt de Vlor dit onderscheid niet relevant.

⁷ Om data over studieduur te interpreteren, moet ook het aantal opgenomen studiepunten in diezelfde periode in rekening worden gebracht. De opname van een modeltraject wordt dan ook meegenomen bij de indicator studieduur (zie 3.3).

- niet uitsluitend generatiestudenten omvat die van opleiding veranderen *tijdens* het academiejaar na hun eerste inschrijving.
- zowel gaat over het veranderen naar een andere bacheloropleiding als naar een graduaatsopleiding.
- meermaals kan gebeuren in de studieloopbaan van een student. Studenten kunnen herhaaldelijk veranderen naar een andere opleiding (die dan opnieuw als initiële opleiding wordt beschouwd zolang er geen diploma verworven is).

Wanneer er wordt veranderd naar een verwante opleiding die een andere benaming heeft, dan valt dat in principe ook onder de noemer van heroriëntatie. Nochtans kunnen we deze veranderingen niet echt als heroriëntatie te beschouwen, omdat beide opleidingen dan zo nauw verwant zijn op vlak van inhoud en studieprogramma. Bovendien laten de huidige data op Vlaams niveau niet toe om bepaalde van die veranderingen (bijvoorbeeld wanneer studenten veranderen naar een andere afstudeerrichting binnen dezelfde opleiding) als heroriëntatie te identificeren.

Ook hier behouden we graag het onderscheid tussen het aantal behaalde en het aantal behaalde én getolereerde/gedelibereerde studiepunten, telkens ten opzichte van het aantal opgenomen studiepunten (om dezelfde reden als in 3.1). Om zoveel mogelijk informatie te krijgen over de impact van de maatregelen op het studiegedrag doorheen de tijd, willen we zicht krijgen op het studierendement na zowel de eerste als tweede inschrijving volgend op heroriëntatie vanuit de initiële bacheloropleiding.

3.3 Behalen studenten hun diploma op tijd?

Waarom? Een aanvaardbare ‘time to graduation’ wordt door de decreetgever belangrijk gevonden. Daarom vraagt de Vlor om die indicator sinds de invoering van het decreet op te volgen. Die data kunnen niet vergeleken worden voor en na de invoering van het decreet, omdat voorheen de modeltrajecten niet apart geregistreerd werden op Vlaams niveau.

Hoe? De Vlor vraagt om dit op te volgen via de studieduur of ‘time to graduation’ voor studenten die bij de eerste inschrijving in de initiële bacheloropleiding een modeltraject opnemen (d.w.z. een pakket met een studieomvang van 54 tot 66 studiepunten in dat eerste academiejaar). Dit wordt gemeten aan de hand van (1) de tijd tussen de eerste inschrijving in een initiële bacheloropleiding en het eerst behaalde diploma en (2) de tijd tussen de eerste inschrijving in een bepaalde initiële bacheloropleiding en het behalen van het diploma in diezelfde opleiding. Heroriënteringen zijn immers een belangrijk doel van het decreet (zie 3.2).

De Vlor waarschuwt ervoor om een korte studieduur op zich als indicator van studiesucces te beschouwen, zonder het aantal opgenomen studiepunten in diezelfde periode in rekening te brengen. Er zijn studenten die jaarlijks slechts een beperkt aantal studiepunten opnemen, maar hier wel telkens voor slagen. Ze hebben dus een hoog studierendement. Het zal echter veel langer duren vooraleer zij een diploma behalen dan studenten die een volledig modeltraject volgen, maar elk studiepunt twee keer moeten opnemen vooraleer ze slagen. Die laatste groep heeft een kortere studieduur, maar toch een lager studierendement.

Daarom acht de Vlor het enkel relevant om de ‘time to graduation’ te bepalen voor studenten die een modeltraject opnemen in de eerste inschrijving in de initiële bacheloropleiding. Van die groep studenten kan een vrij normale studieduur verwacht worden, dat wil zeggen een studieduur die aanleunt bij de nominale duur van de opleiding.

Voor studenten die dan geen modeltraject opnemen is het niet informatief om de ‘time to graduation’ te bepalen. Zij hebben een reden om het diploma niet binnen een redelijke tijd te

behalen. Om er toch zicht op te krijgen hoe succesvol die studenten zijn, vinden we het wel relevant om hun studierendement in kaart te brengen.

3.4 Verlaat een kleiner aandeel studenten het hoger onderwijs zonder diploma?

Waarom? De decreetgever stelde vast dat de drop-out in het hoger onderwijs hoog is. Dit was één van de aanleidingen om de nieuwe studievoortgangsmaatregelen in het leven te roepen. Als die maatregelen effect hebben, dan verwacht de Vlor dat er na de invoering van het decreet een kleiner aandeel studenten is dat het hoger onderwijs verlaat zonder diploma. Deze indicator is voor de Vlor cruciaal. Het moet absoluut vermeden worden dat een herziening van het studievoortgangsbeleid in het hoger onderwijs als gevolg heeft dat er een kleiner aandeel studenten een diploma behaalt.

Hoe? 'Drop-out' of ongekwalificeerde uitstroom, d.w.z. het aantal studenten dat aan een bacheloropleiding is begonnen maar uitstroomt zonder het behalen van een diploma hoger onderwijs⁸, ten opzichte van het totaal aantal instromers in de bacheloropleidingen⁹.

In deze indicator staat de ongekwalificeerde uitstroom centraal. Het gaat met andere woorden enkel over het aandeel studenten dat het hoger onderwijs verlaat zonder diploma. Wie heroriënteert naar een andere bacheloropleiding of vanuit een initiële bacheloropleiding naar een graduaatsopleiding en zo alsnog een diploma hoger onderwijs behaalt, wordt dus niet meegeteld bij deze indicator.

3.5 Hoe selectief is de drempel die werd ingevoerd door het decreet?

Waarom? Een belangrijke studievoortgangsmaatregel voor startende studenten is de drempel twee jaar na de eerste inschrijving in een initiële bacheloropleiding. Het is van belang dat de drempel een goede selectie maakt (d.w.z. studenten die het diploma zullen behalen hun studie laten verderzetten en studenten die daar niet zouden in slagen tegenhouden), en dat eventuele uitzonderingsmaatregelen voor studenten die de drempel niet halen terecht worden toegekend. Daarom is de Vlor vragende partij om de selectiviteit van de drempel op te volgen. Deze indicator is nieuw sinds de invoering van het decreet en kan dus niet worden afgezet tegen data van voordien.

Hoe?

- Aandeel uitzonderingen, d.w.z. het aantal bachelorstudenten dat omwille van bijzondere individuele omstandigheden een uitzonderingsmaatregel krijgt toegekend op de harde weigering na het tweede jaar na de inschrijving in een initiële bacheloropleiding, ten opzichte van het totale aantal instromers in de bacheloropleidingen.
- Effectiviteit van de uitzonderingen, d.w.z. het aantal bachelorstudenten dat omwille van bijzondere individuele omstandigheden een uitzonderingsmaatregel krijgt toegekend op de

⁸ Studenten die het hoger onderwijs verlaten, schrijven zich per definitie enige tijd (bijvoorbeeld minstens één jaar) niet meer terug in. Voor de concrete operationalisering kan de werkwijze van de Vlaamse openbare statistieken (<https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/drop-out-in-het-hoger-onderwijs>) of van het studievoortgangsdashboard gehanteerd worden.

⁹ Hoewel de instroom in het hoger onderwijs niet als indicator op zich naar voren wordt geschoven in dit advies (zie 1.), zijn de instroomcijfers op Vlaams niveau (in de bacheloropleidingen in het bijzonder) wel waardevol om absolute aantallen studenten die bijvoorbeeld ongekwalificeerd uitstromen uit het hoger onderwijs (in 3.4) of uitzonderingsmaatregelen krijgen toegekend op de drempel (in 3.5), tegenover af te zetten. Zo worden telkens de relatieve aandelen studenten bekeken.

harde weigering na het tweede jaar en uiteindelijk het diploma behaalt, ten opzichte van het totale aantal bachelorstudenten dat een uitzondering krijgt toegekend.

4 Nood aan data over doelgroepen

In voorgaande Vlor-adviezen werd al verwezen naar de monitoring van de impact van het decreet op specifieke doelgroepen.¹⁰ Ook in dit advies wil de Vlor zijn vraag herhalen om voor verschillende subgroepen specifieke resultaten te kunnen zien voor de verschillende indicatoren:

- voor beursstudenten: In het verleden heeft de Vlor al meermaals gepleit voor de registratie van specifieke doelgroepen in het Vlaamse hoger onderwijs.¹¹ Omdat het momenteel niet vanzelfsprekend is om over hogeronderwijsinstellingen heen zicht te krijgen op cijfergegevens voor deze groepen (die op dezelfde manier gedefinieerd en geoperationaliseerd zijn), opteren we ervoor om als indicator 'beursstudenten' te gebruiken, dat wil zeggen studenten die een studietoelage hebben ontvangen. Mogelijks kunnen ook de GOK-indicatoren uit het secundair onderwijs relevant zijn.
- voor geslacht¹²: Het is belangrijk om de genderneutraliteit van de studievoortgangmaatregelen na te gaan.

Als we zicht hebben op hoe verschillende groepen studenten zich verhouden ten opzichte van de indicatoren, kan het beleid hier gericht op inspelen.

5 Nood aan interpretatie

Aan de hand van de indicatoren die we hierboven hebben vermeld, kunnen er gericht kwantitatieve gegevens worden verzameld en opgevolgd. Zo kunnen we zicht krijgen op evoluties doorheen de tijd. De Vlor waarschuwt er echter voor om, op basis van deze cijfergegevens, snelle en ondoordachte conclusies te trekken over de impact van het decreet. Want wat als er een gunstige evolutie is in één of meerdere indicatoren...

...maar personeel en studenten rapporteren een sterk verhoogde werk- en studiedruk?

...maar dat eigenlijk toe te schrijven is aan wijzigingen in instellingsbeleid sinds het decreet?

...maar dat veeleer komt door de gewijzigde tijdsgeest (bijvoorbeeld meer aandacht voor sociale cohesie en mentaal welzijn van studenten n.a.v. de covid-pandemie)?

Op basis van deze voorbeelden wordt het meteen duidelijk: de beschikbare data moeten altijd in hun context bekeken worden. De nieuwe studievoortgangmaatregelen hebben aanleiding gegeven tot een gewijzigd beleid in de hogeronderwijsinstellingen. Uiteraard zijn er ook in de bredere samenleving factoren die de data kunnen beïnvloeden. Het zou kortzichtig zijn om ervan uit te gaan dat alle trends die in de data waargenomen worden, automatisch het gevolg zijn van de invoering van het decreet.

¹⁰ Vlor, Raad Hoger Onderwijs. [Instroom en optimalisatie van studie-efficiëntie in hoger onderwijs](#), 15 februari 2022; Vlor, Raad Hoger Onderwijs. [Instroom en studie-efficiëntie in het hoger onderwijs: blijvende fundamentele bezorgheden](#), 28 april 2022

¹¹ Vlor, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de registratie van kansengroepen in het hoger onderwijs](#), 21 april 2015

¹² Hoewel de Vlor zich bewust is van het belang van genderidentiteit, zijn we door de federale regelgeving genoodzaakt om de dichotome variabele geslacht mee te nemen.

Daarnaast kunnen de cijfergegevens die rond deze indicatoren worden bijgehouden, zicht bieden op evoluties, maar kunnen ze weinig verklaren. Om dat te doen, is er nood aan bijkomende informatie.

- Die informatie kan kwantitatief zijn. Denk bijvoorbeeld aan de verschillende onderverdelingen en verduidelijkingen die we in de omschrijving van de indicatoren hebben meegenomen, om zo mogelijke verklarende factoren mee in kaart te brengen (zie 3).
- De Vlor dringt daarnaast sterk aan op begeleidend onderzoek, om zo ook kwalitatieve data te verzamelen rond de volgende vragen: Hoe beleven en percipiëren de studenten en het personeel de maatregelen? Welke impact hebben die maatregelen op hun welzijn? Etc.

Pas nadat de data grondig geïnterpreteerd zijn en binnen hun context bekeken worden, kunnen er conclusies aan gekoppeld worden.

Tine Degrande
secretaris Raad Hoger Onderwijs

Mieke Van Herreweghe
voorzitter Raad Hoger Onderwijs